

בושי ובוסיית פונים לערכאות

בית המשפט לא אמור להיות בית ספר לחינוך מחדש שכן זירת הנימוסים וההליכות היא בעיקרה תרבותית וחינוכית • אלא שלעיתים מגיעים ביטויים שונים לערכאות, בעיקר בהליכים בלשון הרע או באישומים על העלבת עובד ציבור, ומאלצים את בתי המשפט להכשיר מילים כמו "מושתן" ו"כוסית"

התלמוד כלבתא. בית המשפט הרשיע. לשכת עורכי הדין הרשיעה בעבירות אתיות עורך דין שקרא לעמיתו "שמנדריק" ו"נור". "שמנדריק", יש לומר, אינו בדיוק גידוף, אלא כינוי חיבה לילדון שובב, ומדובר במילה מומצאת של המחזאי אברהם גולדפרדן. "נור" הוא גלגול של הנאר הנפוח מן המקרא, שממנו ועד לנפיחה הדרך קצרה. עורך הדין המגרף שילב את המילה בחמשיר שכתב: "אחד שהתנהג כמו נור/ לילדיו כסף לא נתן עור/ אצלו זה בטבע/ להתנהג בחוסר ידע/ ומוציא הרבה דמים על עו"ד". הערכאות העליונות ביטלו את ההרשעה.

גידופים מגיעים לבית המשפט לעיתים במסגרת תביעת דיבה. עניין לא פשוט. כאשר ברנש פלוני אומר לפלמוני "חתיכת אידיוט" קשה לראות בכך לשון הרע; מדובר בהבעת דעה לגיטימית. ומה בדבר המטופלת שחף, שרופא בבית החולים וולפסון אמר עליה ליד רופאים שונים: "מה הפלא שכואבת לה הבטן, היא דָּבָה"? בית החולים הורה לו להתנצל. "דָּבָה" היא דובה בערבית וכינוי גנאי לשמנה. בשיבא קרא רופא מרדים לילודת "שמנה", הפעם בעברית. גם הוא התנצל. בדיון אחר בעניין, לא דווקא לשוני, נקבע שאפשר להציג אישה

אחד המפגשים הססגוניים בין השפה לבין עולם המשפט הוא תחום הגידוף. מהו גידוף? מב' לבלים לעיתים בינו לבין קללה. קללה היא איחול שלילי: אני מצפה ומייחל שיקרה לך משהו רע, שתתפגר, שיפגעו בבני משפחתך ועוד. גידוף הוא כינוי שלילי בוטה שנועד לפגוע ולהעליב: אידיוט, חמור, בן זונה.

מה למשפט ולגידופים? גידוף איננו בהכרח מעשה לא חוקי, אחרת היו חוליות של אוכפי חוק עוצרות כל נהג שקרא לעמיתו "מניאק". זו גם הסיבה לריבוי הערעורים שהתקבלו בענייני גידופים ולקושי של בית המשפט לפסוק הלכה.

תביעות על גידופים זקוקות לעילה נוספת. רשת האינטרנט, למשל, מספקת עילה כזאת: אתה לא רק מגרף, אתה עושה זאת במרחב הדיגיטלי, וכל העולם שומע. קובלנה כזו הגישה עלמה פלונית נגד מי שהיה בן הזוג שלה. האיש התקשה להשלים עם הפרידה ופרסם "תמונות של הקובלת בצירוף כינויי גנאי והכפשות". הכינויים היו באנגלית: "real slut here", "why are you a slut. bitches such fuckin' bitches?" היא זונה, מילה שהתגלגלה מנורווגית. bitch היא כלבה, או בלשון

האם "בושי" הוא בהכרח כינוי גזעני? בעבר הוא היה כמעט כינוי חיבה, כמו בשיר על הכושי הקטן ש"שתה הרבה חלב, רצה להיות לבן". הגידוף "בושי" נתפס היום גזעני שכן הוא נועד להציג את האתיופים כבני גזע נחות

כ"שמנה" אם משקלה אכן מצדיק זאת.

בענייני גזענות הקרקע לכאורה יציבה יותר, אבל גם כאן התחום האפור רחב מאוד. למשל, האם מי שקורא לאזרח יוצא אתיופיה או גאנה "כושי" הוא גזען? במקרה של עסקן הכדורגל פרוספר אזגי נקבע שלא, במקרה של אבי צגאי כן. צגאי היה מאבטח שעצר אוטובוס לכדיקה במחסום באוניברסיטה בהר הצופים. הנהג אמר לו בין היתר: "אני לא מכניס כושים כמוך לאוטובוס". האם "כושי" הוא בהכרח כינוי גזעני? בעבר הוא היה כמעט כינוי חיבה, כמו בשיר על הכושי הקטן, ש"שתה הרבה חלב, רצה להיות לבן", שלא לדבר על כושי סמבו החמוד מסיפורי עליקמא. הגידוף "כושי" נתפס היום גזעני, שכן הוא נועד להציג את האתיופים כבני גזע נחות בעיני המגדף.

הקושי הזה עלה גם בתביעת דיבה מתוקשרת שבה תבע הכדורסלן שמעון אמסלם את עיתון "העיר". אמסלם סבל מקריאות מן היציע בנוסח "אמסלם ההומו", ועיתון "העיר" רמוז שאמסלם אכן הומו. בכתב ההגנה נטען שבחברה ליברלית "הומו" אינו כינוי גנאי; השופטים

לא קנו. ביציעי הכדורסל, קבעו, "הומו" נועד לפגוע, או כדברי השופט, "דגל הקדמה והליברליות... אינו יכול להתקיים על גבו של הנפגע".

החוק מגן כידוע על עובדי ציבור, וקובע שאסור להעליב אותם. השוטר תומר נכנס לדין ודברים עם בעל העסק כהן, שאמר לו: "אתה ילד קטן ומושתן, אני שם עליך זין". בתי המשפט השלום והמחוזי טענו שמדובר בהעלבת עובד ציבור והרשיעו את כהן, ובית המשפט העליון לא התרשם וביטל את ההרשעה. "מושתן" הוא גלגול של המילה ביידיש "פישר", וביידיש זה נשמע הרבה פחות מעליב.

גידופים ועלבונות הם גם עניין של תקופה. לעומת "כושי", יש ביטויים שעם הזמן דווקא מתקחה עוקץ העלבון שלהם. בעיזבונה של נתיבה בן יהודה, שיופיע בקרוב בספר בעריכתי בשם "מחברות נתיבה", מספר לה ב־1980 פלוי ני י"ב על משפט נגדו לאחר שאמר לשוטרת "צורה לך!". "לא רציתי לפגוע בצורה שלה", מסביר הכותב, "עד כמה שזיכרוני אינו מטעני היא דווקא בעלת הופעה די מרשימה, אלא רק על הדרך שבה היא דיברה אליי".

"צורה לך" נחשב היום עקיצה לא מזיקה, לעומת מה שכונה בכמה משאלים "המילה המתועבת ביותר בעברית". אסיר כינה עובדת סוציאלית "כוסית" בשיחה עם חבר לכלא. הוא נענש על ידי שירות בתי הסוהר, ערער, והערעור התקבל. השופט עודד גרשון קבע כי "בסלנג השגור בפי הצעירים דהיום... לעיתים נעשה שימוש בביטוי האמור דווקא כמחמאה למי שיש לה מראה מצודר". השופט גרשון הותקף מכל הכיוונים, אולם בפועל הוא תיאר נכון את מצבה של ה"כוסית" בשיח העברי.

אז מה המסקנה? אחת, שבית המשפט לא אמור להיות בית ספר לחינוך מחדש. זירת הנימוסים וההליכות היא תרבותית וחינוכית. שנית, כראי גם שעובדי הציבור שלנו יהיו מעט פחות רגישים למה שפולט האזרח בשעת רתחה, ולא יאלצו את בית המשפט להכשיר מילים כמו "מושתן" ו"כוסית". אלה יישארו, כמו עניינים רבים, בתחום הנורמטיבי ולא המשפטי.

לפניות ולשאלות: ruvikr@netvision.net.il

השופט עודד גרשון קבע כי בסלנג השגור בפי הצעירים דהיום נעשה לעיתים שימוש בביטוי "כוסית" דווקא כמחמאה למי שיש לה מראה מצודר. השופט הותקף מכל הכיוונים, אולם בפועל הוא תיאר נכון את מצבה של ה"כוסית" בשיח העברי